

POSTANOWIENIE

26 września 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Dończyk

na posiedzeniu niejawnym 26 września 2024 r. w Warszawie

w sprawie z wniosku Ośrodka Pomocy Społecznej w S.

z udziałem K. S.

o umieszczenie w domu pomocy społecznej bez wymaganej zgody,

na skutek skargi kasacyjnej K. S.

od postanowienia Sądu Okręgowego w Świdnicy

z 12 października 2023 r., II Ca 658/23,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. przyznaje adw. A. C. od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Świdnicy kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych, podwyższoną o kwotę podatku od towarów i usług, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej uczestniczce postępowania z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Określone w art. 398⁴ § 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. wymaganie uzasadnienia w skardze kasacyjnej wniosku o przyjęcie jej do rozpoznania zostaje spełnione, jeśli skarżący wykaże, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność

postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Cel wymagania przewidzianego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być zatem osiągnięty jedynie przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które – zgodnie z art. 398⁹ § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. – będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania. Na tych jedynie przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W skardze kasacyjnej wniesionej od postanowienia Sądu Okręgowego w Świdnicy z 12 października 2023 r., sygn. akt II Ca 658/23 (sprostowanego postanowieniem z 26 października 2023 r. w zakresie oznaczenia wnioskodawcy), w części dotyczącej punktu I postanowienia, tj. w zakresie oddalenia apelacji uczestniczki postępowania K. S. od postanowienia Sądu Rejonowego w Kłodzku zezwalającego na jej przyjęcie do domu pomocy społecznej bez jej zgody, opartej na naruszeniu prawa materialnego (art. 38 ust. 1 w zw. z art. 39 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego) oraz naruszeniu przepisów postępowania (art. 299 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.), pełnomocnik uczestniczki wniósł o jej przyjęcie do rozpoznania, powołując się na art. 398⁴ § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.. Wniosek ten oparto na przesłance z art. 398⁹ § 1 pkt 2 (zdanie pierwsze) k.p.c., mimo że nie wskazano tej podstawy prawnej. Uzasadniając wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, wskazano bowiem na potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości, tj. art. 39 ust. 3 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego, poprzez wskazanie, czy przed wydaniem postanowienia o umieszczeniu w domu pomocy społecznej uczestnika sąd jest obowiązany ustalić, czy brak wyrażenia przez osobę zgody na umieszczenie w domu pomocy społecznej z uwagi na jej stan psychiczny jest decyzją podjętą z rozeznaniem poprzez wysłuchanie tej osoby.

W pierwszym kolejności należy wskazać, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreślono, iż obowiązek zawarcia w skardze kasacyjnej uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania nawiązuje do instytucji przesądu, uregulowanej w art. 398⁹ k.p.c., i stanowi jej dopełnienie. Jest to zatem obowiązek nałożony na skarżącego polegający na wykazaniu argumentów

przemawiających za tym, aby skarga kasacyjna została przyjęta do rozpoznania przez Sąd Najwyższy. Niezbędne jest zatem przedstawienie odpowiedniego wyводу jurydycznego oraz argumentów świadczących o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy.

Przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na potrzebę wykładni przepisów prawa wymaga od skarżącego określenia, które przepisy wymagają wykładni Sądu Najwyższego, ze wskazaniem, na czym polegają związane z tym poważne wątpliwości lub z przedstawieniem rozbieżności w orzecznictwie sądów (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, Biuletyn SN, 2002, nr 7, s. 10). Powołanie się na potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo że budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego: z 8 marca 2007 r., II CSK 84/07, z 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, z 23 kwietnia 2015 r., I CSK 691/14, z 30 listopada 2023 r., I CSK 6472/22 i z 20 września 2023 r., I CSK 5136/22). Konieczne jest opisanie tych wątpliwości lub rozbieżności, wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, a także przedstawienie własnej propozycji interpretacyjnej (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego: z 8 lipca 2009 r., I CSK 111/09 i z 9 listopada 2023 r., I CSK 6588/22). Skarżącego obciąża obowiązek przedstawienia odrębnej i pogłębionej argumentacji prawnej wskazującej na zaistnienie powołanej okoliczności uzasadniającej przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, zawierającej szczegółowy opis tego, na czym polegają poważne wątpliwości interpretacyjne (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego z 8 lipca 2009 r., I CSK 111/09, z 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08 i z 11 czerwca 2019 r., V CSK 613/18). Wykonując ten obowiązek, skarżący powinien przedstawić także, czy w odniesieniu do przepisów budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, były już wypowiedzi Sądu Najwyższego oraz czy usunęły

one wskazane przez skarżącego wątpliwości co do wykładni tych przepisów, czy też również zawierają niejednolite stanowiska.

Mając na względzie wskazane wymogi stawiane w orzecznictwie Sądu Najwyższego wykazaniu przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., należy stwierdzić, że skarżąca nie sprostала tym wymaganiom. Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania zawiera bowiem jedno rozbudowane zdanie, które w istocie, poza przywołaniem treści przepisu wypełniającego przyczynę kasacyjną, na której oparto skargę, sprowadza się do wskazania przepisu, co do którego – zdaniem skarżącej – istnieje potrzeba wykładni, oraz postawienia pytania na płaszczyźnie określonego uregulowania. Skarżąca w uzasadnieniu tego wniosku zaniechała natomiast nawet próby bliższego odniesienia się do problemów, które – w jej ocenie – budzą poważne wątpliwości na gruncie art. 39 ust. 3 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego, a rysują się w orzecznictwie czy też doktrynie. Z tej przyczyny nie było możliwe dokładne przeanalizowanie wysuwanych wątpliwości. W uzasadnieniu wskazanej przyczyny kasacyjnej nie powołano żadnego orzecznictwa Sądu Najwyższego, ani dostępnego piśmiennictwa dotyczącego przedmiotowej materii, potwierdzającego występowanie wątpliwości interpretacyjnych na gruncie tej regulacji, co sprawia, że nie można przyjąć, iż uczestniczka wyjaśniła – co jest niezbędne na tym etapie postępowania kasacyjnego (tzw. przedsądu) – z jakich powodów dotychczasowy dorobek doktryny i orzecznictwa jest niewystarczający dla dokonania wykładni wskazanego w skardze przepisu. Podsumowując, skarżąca nie uzasadniła zatem należycie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, a ten konstrukcyjny mankament uzasadnienia wniosku, nie pozwalając na przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania. Trzeba przy tym podkreślić, że nie jest rolą Sądu Najwyższego poszukiwanie argumentów uzasadniających przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w treści uzasadnienia podstaw skargi kasacyjnej, jeżeli strona nie powołała ich w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania. Uzasadnienia przyczyn kasacyjnych, kwalifikujących przyjęcie skargi do rozpoznania (przyczyn z art. 398⁹ § 1 k.p.c.), Sąd Najwyższy nie może doszukiwać się w uzasadnieniu podstaw kasacyjnych (z art. 398³ § 1 k.p.c., stosownie do art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c.), niezależnie od tego, że chodzi w tym wypadku o zupełnie

odmienne metody argumentowania (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 31 stycznia 2020 r., II CSK 432/19, z 15 grudnia 2006 r., III CZ 93/06 i z 18 kwietnia 2012 r., I CSK 520/11). Oba powyższe elementy muszą być wyodrębnione, oddzielnie przedstawione i uzasadnione, czemu skarżąca nie sprostała.

Tylko więc ubocznie wskazać należy, że na tle wskazanej w ramach przyczyny kasacyjnej regulacji, wątpliwość skarżącej sprowadza się do konieczności rozstrzygnięcia czy sąd przed wydaniem postanowienia o umieszczeniu uczestnika w domu pomocy społecznej musi wysłuchać osobę, której dotyczy postanowienie, w celu oceny czy brak jej zgody jest świadomą decyzją wynikającą z jej stanu psychicznego. W tym kontekście należy zwrócić uwagę, że w przypadku, ujętym w art. 39 ust. 3 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego, który miał zastosowanie w tej sprawie (co wyraźnie zostało wyartykułowane w orzeczeniu Sądu drugiej instancji), mowa jest o osobach, które wymagają skierowania do domu pomocy społecznej ze względu na swój stan psychiczny, lecz nie są zdolne do wyrażenia na to zgody. Niezdolność do wyrażenia zgody oznacza, że dana osoba nie jest w stanie w prawnie relewantny sposób wyrazić swej woli w sprawie przyjęcia do domu pomocy społecznej – w którymkolwiek kierunku: wyrażenia albo odmowy zgody. Odbieranie od niej oświadczenia w przedmiocie zgody staje się zatem bezprzedmiotowe w tym sensie, że i tak nie mogłoby ono ukształtować sytuacji prawnej tej osoby w sprawie przyjęcia do tego ośrodka. Jeśli uczestnik jest niezdolny do wyrażenia zgody (art. 39 ust. 3 ustawy), wówczas sąd opiekuńczy podejmuje decyzję w jego imieniu, gdyż on sam nie jest w stanie wyrazić swojej woli. Nie oznacza to braku potrzeby rozważenia przez sąd podawanych przez osobę, której dotyczy postępowanie, przyczyn odmowy wyrażenia przez nią zgody na przyjęcie do domu pomocy społecznej. W takiej sytuacji Sąd będzie brał pod uwagę przede wszystkim inne, obiektywne i wiarygodne dowody, takie jak np. opinie biegłych, które pozwolą mu na samodzielną ocenę w tym zakresie i ustalenie podstawy orzeczenia.

Z punktu widzenia procesowego, w kontekście możliwości doprowadzenia na rozprawę sądową na mocy zarządzenia sądowego i odpowiedniego stosowania w takim przypadku art. 547 § 2 k.p.c., jak stanowi art. 46 ust. 1a ustawy o ochronie zdrowia psychicznego, należy zauważyć, że w ust. 3 tego przepisu, w zakresie

postępowania o przyjęcie do domu pomocy społecznej, brak jest odesłania do ust. 1a. W podstawach skargi kasacyjnej nie sformułowano jednak zarzutu naruszenia tych przepisów. Tymczasem, zgodnie z art. 398¹³ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną tylko w granicach podstaw skargi kasacyjnej, a z urzędu bierze pod uwagę tylko nieważność postępowania. Rozszerzenie zakresu kontroli dokonywanej przez Sąd Najwyższy w postępowaniu kasacyjnym ponad zarzuty wypełniające podstawy skargi kasacyjnej nie usprawiedliwia powołanie się przez skarżącego na uchybienia innym przepisom prawa materialnego czy procesowego wyłącznie w uzasadnieniu podstaw skargi kasacyjnej albo uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania. Ubocznie dodać też należy, iż w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania pominięto odniesienie się do sytuacji, która miała miejsce w postępowaniu, w którym doszło do prób (dwukrotnie) wezwania na rozprawę uczestniczki celem jej przesłuchania (*k.69 odebrane, k.83 awizo*), a osoba wezwana, która nie jest osobą ubezwłasnowolnioną, ani chorą psychicznie, podjęła decyzję, że się nie stawia.

Należy też podkreślić, że skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia skierowanym przeciwko orzeczeniu sądu drugiej instancji. Z tej przyczyny zarzuty wypełniające podstawy skargi kasacyjnej muszą dotyczyć naruszeń przepisów, których dopuścił się sąd drugiej instancji podczas rozpoznawania sprawy w postępowaniu apelacyjnym. W odniesieniu do uchybień procesowych, jeśli są to przepisy odnoszące się do sądu pierwszej instancji, ale mające odpowiednie zastosowanie w postępowaniu apelacyjnym, należy wskazać przepis, poprzez który mają one zastosowanie także w postępowaniu apelacyjnym. Co do sformułowanego w skardze kasacyjnej zarzutu procesowego z art. 299 w zw. z art. 227 w zw. z art. 13 k.p.c. należy wskazać, że skarga kasacyjna w tym zakresie ma źle skonstruowany zarzut, ponieważ brak jest powiązania tych przepisów, adresowanych do sądu pierwszej instancji, z ich zastosowaniem w postępowaniu drugiej instancji.

Wskazać należy, że w sprawie nie zachodzi też nieważność postępowania, którą Sąd Najwyższy bierze pod rozagę – w granicach zaskarżenia – z urzędu (art. 398¹³ § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).

Z przytoczonych względów należało odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).

O przyznaniu adw. A. C. od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Świdnicy kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej uczestniczce z urzędu w postępowaniu kasacyjnym, obejmujących opłatę w kwocie 240 zł podwyższoną o kwotę podatku od towarów i usług – na stosowny wniosek zawarty w skardze kasacyjnej – Sąd Najwyższy postanowił na podstawie § 14 ust. 1 pkt 3 w zw. z § 16 ust. 4 pkt 2 i § 4 ust. 1 i 3 w zw. z § 24 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości pz dnia 14 maja 2024 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa albo jednostki samorządu terytorialnego kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U. z 2024 r., poz. 763).

[SOP]

R.G.